

УДК 343.1

**ПОРУШЕННЯ «РЕЖИМУ ТИШІ»
ТА ПРАВО НА САМОЗАХИСТ ОСОБИ В УМОВАХ
ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ В УКРАЇНІ
(КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ)**

К. Шуневич

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000,
e-mail: katja.shunevich@gmail.com*

Питання політичної ситуації на Сході України сьогодні є надзвичайно гострим, зважаючи на продовження ескалації «конфлікту», правовий режим антитерористичної операції, невідконтрольність визначених територій, які як з історико-географічного погляду, так і з поглядів міжнародного права та права національного, входять до складу території України.

Забезпечення прав і свобод людини, зокрема можливості реалізації права на самозахист осіб, які виконують військовий обов'язок в зоні АТО під час збройної агресії, є доволі дискусійним, – полеміка зумовлена повідомленням військового командування у серпні 2017 р. про ризик притягнення до кримінальної відповідальності за порушення «режиму тиші», незважаючи на відкритий вогонь та загрозу життю з іншої сторони барикад. Порушено питання пріоритету міжнародно-правових актів, що визначають фундаментальні права людини щодо забезпечення її життя, безпеки, а також відповідних положень національного законодавства України над певними міжнародними домовленостями, що потенційно можуть зазіхати на такі цінності, як життя, здоров'я, безпека людини і громадянина.

Проаналізовано питання способу «обмеження» права на самозахист військовослужбовців, механізм реалізації цього правообмеження та питання ймовірної кримінально-правової кваліфікації діянь, що полягають у захисті особи від протиправних посягань.

Ключові слова: самооборона, режим перемир'я, кримінальна відповідальність, міжнародне зобов'язання.

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vla.2018.67.213>

Проблеми кримінально-правової кваліфікації самооборони розглядали такі науковці, як Г. Кельзен, Я. Броунлі, Ю. Баулін, М. Бажанов, Г. Андрусак, П. Дагель, О. Дудоров, М. Мельник, П. Фріс, В. Навроцький, П. Маланчук та інші. Питання про розмежування «збройного конфлікту» з іншими формами воєнної агресії досліджували Г. Гроцій, К. Доді, І. Лукашук, Л. Оппенгейм, М. Акімов, В. Лисик, Д. Шиндлер, С. Стасюк та інші.

Метою статті постає кримінально-правова оцінка реалізації особою права на самозахист в умовах «збройного конфлікту».

Законодавець у ст. 18 Конституції України визначає основні напрями державної зовнішньої політики, наголошуючи на пріоритеті національних інтересів та безпеки. Відповідно до Закону України «Про основи національної безпеки України» національною безпекою виступає захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у різних сферах суспільної діяльності [11]. Н. Коваленко визначає безпеку як стан суспільних відносин, за якого можуть

розвиватися здібності та реалізовуватися соціально значущі потреби й інтереси людини та громадянина, захищені від внутрішніх і зовнішніх загроз його конституційні права і свободи; забезпечуються матеріальні, інтелектуальні та духовні цінності суспільства, державний суверенітет і територіальна цілісність, функціонування конституційного устрою держави [9]. А. Возженніков під «національною безпекою» розуміє «стан країни, за якого відсутні або усунені реальні зовнішні та внутрішні загрози її національним інтересам і національному характеру життя» [6]. Узагальнюючи, можна стверджувати, що безпека в державі – це такий стан речей, за якого відсутні загрози основним суспільним цінностям, конституційним правам і свободам людини та громадянина, конституційному устрою та національним інтересам загалом.

Водночас, необхідно зазначити, що існування «загальної» безпеки в державі можливе лише за умови гарантування безпеки кожного, хто перебуває під її юрисдикцією, а тому забезпечення основоположних прав та свобод людини і громадянина, вочевидь, не є похідним завданням, а слугує передумовою для утвердження безпечного устрою у демократичній державі. На підтвердження тези, серед завдань Кримінального Кодексу України як закону, що встановлює злочинність і караність діянь, підстави та принципи кримінальної відповідальності, на першому місці зазначається саме «...охорона прав і свобод людини і громадянина...». При цьому будь-яке посягання на національну безпеку, конституційний лад, суверенітет та територіальну цілісність потенційно створює загрози для життя і здоров'я особи, її честі і гідності, недоторканності та безпеки.

Незважаючи на офіційне закріплення у Статуті ООН (п. 4 ст. 2) заборони застосування сили проти територіальної цілісності та політичної незалежності держав, військове протистояння, де-факто, триває на сході України з квітня 2014 р. Впровадження терміна «антитерористична операція» та ненадання подіям на Сході конкретної правової оцінки на законодавчому рівні як «війни», «терористичного акту» чи «збройного конфлікту» зумовлює запитання щодо правової природи ситуації на Сході, спектру правового регулювання, можливості визнання іноземної держави-агресора суб'єктом міжнародно-правової відповідальності.

Варто зазначити, що термін «війна» був закріплений у Гаазьких конвенціях 1907 р. та у Женевському протоколі про заборону застосування на війні задушливих, отруйних, та інших подібних газів, і бактеріологічних засобів 1925 р, а також у конвенціях, які регулюють ведення морської війни [14].

Академічний тлумачний словник української мови (1970–1980) пояснює термін «війна» як організовану збройну боротьбу між державами [1]. Дослідники проблем кримінальної відповідальності за воєнні злочини дають таке визначення «війни»: стан справ між двома державами або між двома групами держав, або між державою і групою держав, що, як правило, позначається розривом дипломатичних відносин, подальшим призупиненням застосування загальних норм міжнародного права мирного часу і загальною рішучістю здійснити насильницькі дії, навіть якщо такі дії насправді не мають місця [3].

Водночас поняття «збройного конфлікту» науковці тлумачать значно ширше, посилаючись на положення ч. 1 ст. 2 Женевської конвенції від 12.08.1949 р., де зазначено, що ця Конвенція застосовується не лише у випадку «оголошеної війни», а й у випадках «іншого збройного конфлікту», та наголошуючи на тому, що останнє охоплює не лише суперечності між державами чи групами держав, а й також усередині держави між опозицією і правлячою владою, певними групами населення тощо, що супроводжується обов'язковим застосуванням збройної сили.

Власне, остання ознака впливає із міжнародної судової практики: у рішенні Міжнародного кримінального трибуналу щодо колишньої Югославії у справі «Тадіч» зазначено, що «збройний конфлікт має місце щоразу, коли держави вдаються до сили або коли відбувається тривале збройне зіткнення між урядовими силами і організованими збройними групами, або ж між такими групами всередині однієї держави» [5].

Частина друга статті восьмої Римського статуту Міжнародного Кримінального Суду виділяє з-поміж іншого таке поняття, як «збройний конфлікт не між народного характеру» – має місце на території однієї з держав, конфлікт зазвичай між правлячою владою та організованими збройними групами [15]. Водночас дослідники називають тероризм специфічною формою збройного конфлікту, адже «тероризм полягає у насильницькому протистоянні, яке, поряд із завданням шкоди державі, посягає на міжнародну безпеку та світопорядок і зумовлюється різницею політичних, економічних і культурних інтересів груп держав, держав, народів, націй, соціальних груп і рухів за умов використання хоча б однією зі сторін терористичних актів як способу впливу на противника для досягнення політичних цілей» [2].

Існує в науці міжнародного права й позиція, відповідно до якої збройний конфлікт на певному етапі свого розвитку може перерости у війну, визначальною ознакою якої виступатиме наявність політичних мотивів при застосуванні зброї [7]. На нашу думку, критерій «політичні мотиви» не є визначальним при характеристиці цих понять, водночас, як видається, безсумнівним є те, що будь-яка сторона, яка вступає у збройне протистояння, має стратегічні інтереси для досягнення певних цілей у певному соціальному середовищі, тобто є політично зацікавленою.

Ключовим критерієм при розмежуванні понять «війна» та «збройний конфлікт» виступатиме учасник відносин: учасниками війни можуть виступати лише суверені суб'єкти міжнародного права – держави, що й зумовлює необхідність виконання певних додаткових дій міжнародного характеру у випадку, якщо держава входить у стан війни з іншою державою, зокрема: офіційне оголошення про початок війни, припинення дії двосторонніх договорів та дипломатичних відносин, тощо, в той час, як поняття «збройного конфлікту» виступатиме загальним, і передбачатиме, що учасником можуть виступати не лише держава як суб'єкт права, а й неурядові та інші групи населення.

Не заглиблюючись у дискусію, вважаємо, що ситуації на Сході характерний правовий стан збройного конфлікту, адже недержавні збройні формування – так звані «ЛНР» та «ДНР» ведуть бойові дії на Сході України, при цьому їхньою метою є посягання на територіальну цілісність України шляхом відокремлення певних областей від решти території держави. Ця мета не відповідає меті, зазначеній у диспозиції ст. 258 КК України, що встановлює відповідальність за терористичний акт (а саме, порушення громадської безпеки, залякування населення, провокація воєнного конфлікту, міжнародного ускладнення, вплив на прийняття рішень чи вчинення або невчинення дій органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, службовими особами цих органів, об'єднаннями громадян, юридичними особами, привернення уваги громадськості до певних політичних, релігійних чи інших поглядів винного), а тому діяльність бойовиків не може бути визнана такою.

Забезпечення права особи на самозахист в умовах збройного конфлікту є необхідною гарантією реальної дії норм міжнародного права, зокрема Декларації про принципи міжнародного права 1970 р., Женевських конвенцій 1949 р. та Додаткових протоколів до них 1977 р., Гаазьких конвенцій 1907 р. та ін. Гострота цього

питання зумовлена суспільними реаліями в Україні: так, 23.08.2017 у ЗМІ з'явилося повідомлення про схвалення лідерами «нормандського формату» (Україною, Німеччиною, Російською Федерацією та Францією) рішення тристоронньої контактної групи із врегулювання ситуації на Донбасі (Україна – Організація з безпеки й співробітництва в Європі – Росія) про введення режиму припинення вогню («режиму тиші»/ «режиму перемир'я») на Донбасі з 23.08.2017 р.; при цьому за невиконання наказу «не стріляти у відповідь» навіть в умовах реальної загрози життю і здоров'ю особи (при відкритому вогні ворогуючої сторони), і, як наслідок, кожне порушення «режиму тиші» вестиме до службового розслідування та відповідальності, в тому числі і кримінальної.

В Академічному тлумачному словнику (1970–1980 рр.) дано таке визначення поняття самооборона: оборона самого себе від небезпеки, нападу, ворожих дій і т. ін.; оборона самого себе власними силами; самозахист; самозахист як захист самого себе від небезпеки, нападу, ворожих дій і т. ін.; захист самого себе власними силами [1]. Отже, поняття «самозахист» та «самооборона» ототожнюються.

У ст. 55 Конституції України міститься положення, що уповноважує кожного будь-якими незабороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань.

Якщо звернутися до кримінального законодавства України, варто зазначити, що в ньому відсутнє визначення поняття «самозахист», проте у ст. 36 КК України наявний термін «необхідна оборона» як обставина, що виключає злочинність діяння, а саме – «дії, вчинені з метою захисту охоронюваних законом прав та інтересів особи, яка захищається, або іншої особи, а також суспільних інтересів та інтересів держави від суспільно небезпечного посягання шляхом заподіяння тому, хто посягає, шкоди, необхідної і достатньої в даній обстановці для негайного відвернення чи припинення посягання, якщо при цьому не було допущено перевищення меж необхідної оборони». З визначення цього поняття можна зробити висновок, що самозахист за умов правомірності, визначених у ст. 36 КК України, є видом необхідної оборони в контексті можливості захищати себе особисто від суспільно небезпечного посягання, і, відповідно, виключає кримінальну відповідальність за вчинені дії.

Реалізація права на самозахист у збройному конфлікті наділена певною специфікою через бойову обстановку та зазначені вище реалії в Україні. Незважаючи на християнські канони, що стверджують необхідність покори за будь-якого насильства: «Не противтеся злому. Хто вдарить тебе у праву щоку, оберни до нього й другу» (Мт 5, 39 і далі; Лк 6, 29), потреба захищати життя та людську гідність, які визнані основоположними цінностями, є пріоритетом у громадянському суспільстві.

Право на оборону під час збройних повстань відоме науці ще з варварських повстань, а вперше це право отримало спеціальну назву («нужное оборонение») у Військових артикулах Петра. Необхідна оборона відповідно до Артикулів допускалася лише за таких умов: а) напад має бути протизаконним і насильницьким; б) напад має бути безпричинним [8]. З розвитком політично-правової думки провідні юристи, зокрема А. Касезе, виділили й інші критерії, відповідно до яких використання права на самооборону є правомірним.

На нашу думку, такими, що не відповідають загальним принципам права, що відображені у конкретних правових нормах, є видання наказів військового командування щодо «...не стріляти у відповідь» з метою «...зберегти «режим перемир'я», адже у такому випадку надання переваги міжнародним домовленостям ставить під сумнів можливість держави забезпечити конституційне право на життя і безпеку бійців АТО, передбачене ст. 27 Конституції України. Крім того, відповідно до чинного

законодавства особа може так відреагувати на суспільно небезпечне посягання, вчинене щодо неї: уникнути посягання і не вживати жодних заходів; уникнути посягання і звернутися в правоохоронні органи з приводу вчиненого суспільно небезпечного діяння; застосувати необхідну оборону від суспільно небезпечного посягання.

Отже, керуючись положеннями чинного законодавства України, невиконання іншою стороною зобов'язань щодо дотримання «режиму тиші» дає змогу скористатися особі повною мірою на належне їй право на необхідну оборону. Відповідно до ст. 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я в Україні є найвищою соціальною цінністю, при цьому міжнародно-правові норми є похідними від соціуму та держави як інституції, що здатна взаємодіяти з іншими «політичними організаціями». Одним із завдань норм міжнародного права є захист, охорона загально визнаних фундаментальних прав і свобод людини і громадянина, навіть в умовах збройного конфлікту.

Отже, аби застосування права на необхідну оборону бійцями АТО відповідало умовам правомірності (своєчасність, час, мета, співрозмірність заподіяної шкоди, характерним для стану необхідної оборони), застосування збройної сили у відповідь на збройні атаки повинно по-перше, відповідати небезпечності посягання, тобто інтенсивності застосування збройної сили ворожою стороною, обстановці захисту. По-друге, надання збройної відсічі повинно відбуватися в момент ворожої атаки, а не опісля неї, таким способом не відбуватиметься протиправне порушення «режиму тиші», водночас наявною є мета негайного відвернення чи припинення збройного нападу.

У цьому контексті цікавим є питання про можливість перевищення меж необхідної оборони. Апелюючи до ч. 5 ст. 36 КК України, котра встановлює вичерпний перелік випадків, коли відсутнє перевищення меж необхідної оборони, зокрема «не має наслідком кримінальну відповідальність застосування зброї або будь-яких інших засобів чи предметів для захисту від нападу озброєної особи або нападу групи осіб, а також для відвернення протиправного насильницького вторгнення у житло чи інше приміщення, незалежно від тяжкості шкоди, яку заподіяно тому, хто посягає». Отже, однією з таких підстав є мета – «захист від нападу озброєної особи або нападу групи осіб...». Доцільно виділити декілька елементів у цій синтаксичній конструкції: 1) термін «напад» відповідно до п. 24 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 23.12.2005 р. № 13 «Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями» тлумачиться як «...дії, спрямовані на досягнення злочинного результату шляхом застосування насильства до потерпілого чи створення загрози його застосування» [12]; 2) термін «озброєний» потрібно тлумачити від слова «зброя», проте на законодавчому рівні поняття «зброї» не визначено, а лише поняття вогнепальної, холодної та окремих видів зброї, а тому у науці цей термін тлумачать по-різному, так, поширеною є думка, що зброя – це предмети, конструктивно призначені та технічно придатні для ураження живої та іншої цілі [4]; пристрої, прилади і предмети, спеціально виготовлені, конструктивно призначені і технічно придатні для ураження живої або іншої цілі, які не мають іншого виробничого чи господарсько-побутового призначення [10]. Проект закону України «Про цивільну зброю і боєприпаси» від 10.12.2014 р. також містить визначення «зброї» – пристрій або предмет, спеціально сконструйований або пристосований для знищення, ураження, ушкодження або заподіяння іншого руйнівного впливу на живі чи іншого роду об'єкти та цілі [13].

Проаналізувавши зазначені вище підходи, можемо стверджувати, що постріли бійців АТО у відповідь на атаку агресорів, не є перевищенням меж необхідної оборони, адже діяльність ворожих збройних груп на Сході є, де-факто, нападом з метою порушення територіальної цілісності території України, що, крім цього,

загрожує життю військових-учасників АТО, мирних жителів, що проживають на території України, в районі проведення бойових дій; також зазначена діяльність є збройною. Отже, всі зазначені обставини створюють правові передумови для правомірного застосування зброї бійцями АТО.

Також у контексті цієї проблематики виникають і інші запитання. У ст. 401 Розділу XIX «Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини)» КК України зазначено, що військовими визнають злочини проти встановленого законодавством порядку несення або проходження військової служби, вчинені військовослужбовцями, а також військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів. Якщо розглядати порушення «режиму перемир'я» бійцями АТО як невиконання наказу начальника, адже самостійної кримінально-правової кваліфікації цього діяння в КК України не вміщено, то формально ці дії містять ознаки діяння, передбаченого ст. 402 КК України, яка передбачає відповідальність за непокору, тобто відкрити відмову виконати наказ начальника, а також інше умисне невиконання наказу, або ст. 403 КК України, що передбачає відповідальність за невиконання наказу начальника, вчинене за відсутності ознак, зазначених у частині першій статті 402 цього Кодексу, якщо воно спричинило тяжкі наслідки.

Варто зазначити, що всі обставини, що виключають злочинність діяння, зовні містять ознаки певних злочинів. Це наявне і в цьому випадку. Однак видається, що у цьому випадку невиконання наказу начальника, непокора, тобто відкрита відмова виконати наказ начальника буде наявною за обставини, що виключає злочинність діяння, тобто необхідної оборони. Отже, за такі діяння особа не підлягає кримінальній відповідальності. У цьому випадку наказ обмежує визначене Конституцією України, законодавством право особи на необхідну оборону, а саме – застосувати зброю у відповідь на атаку ворога з метою припинити суспільно небезпечне посягання. Такий наказ сам по собі, вважаємо, є незаконним, оскільки суперечить зазначеним вище положенням Конституції України, іншим положенням законодавства.

Підсумовуючи викладене вище, варто зазначити, що основним обов'язком держави є гарантування та забезпечення основоположних прав людини і громадянина, незалежно від будь-яких ознак особи, в тому числі громадянства чи професійних обов'язків (у цьому випадку щодо осіб, які є військовослужбовцями). Будь-які обмеження прав і свобод людини повинні бути встановлені законом. При цьому не допускається прийняття законів, які обмежують передбачені Конституцією права і свободи людини та громадянина. Закон, що приймається, повинен бути справедливим та відповідати основоположним принципам права. Отже, не існує жодного випадку, за якого було б правомірним обмежувати право особи захищати себе особисто від злочинних посягань та віддавати накази, що забороняють військовослужбовцям реалізовувати право на самозахист (необхідну оборону). Останні, зважаючи на висловлене вище, суперечать Конституції України, чинному законодавству. А тому їх невиконання не повинно мати наслідком кримінальну відповідальність.

Список використаних джерел:

1. Академічний тлумачний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/>
2. *Антипенко В. Ф.* Оптимізація антитерористичної системи держави в умовах між народної і регіональної інтеграції. Київ, 2007. 406 с.
3. *Базов В. П.* Воєнні злочини: навчальний посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 336 с.
4. *Белінський Ю. Є.* Поняття «зброя» та його нормативне визначення // *Право і суспільство*. 2012. № 1. С. 188–191.
5. *Возженников А. В.* Национальная безопасность: теория, политика // *Стратегия*. Москва: НПО «МОДУЛЬ», 2000. 240 с.

6. Вознюк А. А., Арешонков В. В. Озброєність банди: кримінально-правові та криміналістичні проблеми // Криміналістичний вісник. 2013. № 1. С. 15–22.
7. Герасимов А. В. Внутренние вооруженные конфликты в современном мире: политико-правовой анализ // Ленинградский юридический журнал. 2007. № 3 (9). С. 71–86.
8. Заяць Р. Я. Становлення та розвиток інституту необхідної оборони // Митна справа. 2014. №1(91)°. С. 66–73.
9. Коваленко Н. В. Правовий режим антитерористичної операції // Науковий вісник Херсонського державного університету. 2015. Вип. 2, том 2. С. 135–140.
10. Кузьмін Е. Е. Поняття збройного конфлікту: первісні роздуми // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. 2014. Вип. 12(2). С. 187–190. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2014_12%282%29__53.
11. Про основи національної безпеки України: Закон України № 964-IV // Офіційний вісник України. 01.08.2003. № 29ю С. 38.
12. Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 13 від 23 грудня 2005 р. // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-05>.
13. Про цивільну зброю і боєприпаси: Проект Закону за № 1135-1 від 10.12.2014р., внесений народними депутатами Ілленко А. Ю., Омельченко В. В., Артеменко А. В., Бордюг І. Л., Бублик Ю. В., Величкович М. Р., Висоцький С. В. / Верховна Рада України: офіційний веб-сайт. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52809.
14. Ренецький В. М., Лисик В. М. Міжнародне гуманітарне право: підручник. Київ: Знання, 2007. 467 с.
15. Римський статут міжнародного кримінального суду / Міжнародні суди, ООН; Статут, Міжнародний документ. 1998. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_588.

References

1. *Akademichnyj tlumachnyj slovnyk ukrains'koi movy*. Retrieved from <http://sum.in.ua/> (accessed 01.09.2018).
2. Antypenko, V. F. (2007). *Optymizatsiia antyterorystychnoi systemy derzhavy v umovakh mizhnarodnoi i rehional'noi intehtratsii*. Kyiv.
3. Bazov, V. P.(2008). *Voieni zlochyyny :navch. posib*. Kyiv: Yurinkom Inter.
4. Belins'kyj, Yu. Ye. (2012). Poniattia «zbroia» ta joho normatyvne vyznachennia. *Pravo i suspil'stvo, 1*, 188–191.
5. Vozzhennikov, A. V. (2000). *Natsionalnaia bezopasnost: teoriia, politika. Strategiia*. Moskwa.
6. Vozniuk, A. A., Areshonkov, V. V. (2013). Ozbroyenist' bandy: kryminalistychni problemy. *Kryminalistychnyj visnyk, 1*, 15–22.
7. Gerasimov, A. V. (2007). Vnutrennie vooruzhennye konflikty v sovremennom mire: politiko – pravovoi analiz. *Leningradskii iuridicheskii zhurnal, 3 (9)*, 71–86.
8. Zaiats', R. Ya. (2014). Stanovlennia ta rozvytok instytutu neobkhdnoi oborony. *Mytna sprava, (91)*, 66–73.
9. Kovalenko, N. V. (2015). Pravovij rezhym antyterorystychnoi operatsii. *Naukovyj visnyk Khersons'koho derzhavnogo universytetu, 2(2)*, 135–140.
10. Kuz'min, E. E. (2014). Poniattia zbrojnoho konfliktu: pervisni rozdumy. *Naukovyj visnyk Mizhnarodnogo humanitarnoho universytetu. Seriia: Yurysprudentsiia, 12(2)*, 187–190.
11. *Pro osnovy natsional'noi bezpeky Ukrainy* (19.06.2003). Zakon Ukrainy. (2003).
12. Pro praktyku rozghliadu sudamy kryminal'nykh sprav pro zlochyyny, vchyneni stijkymy zlochyynnymy ob'iednanniamy (23.12.2005). Postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy. (2005). *Ofitsijnyj visnyk Ukrainy, 29*, 38. *Ofitsijnyj veb-portal Verkhovnoi Rady Ukrainy*. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-05> (accessed 01.09.2018).

13. Pro tsyvil'nu zbroiu i boieprypasy (10.12.2014). Proekt Zakonu.(2014). *Verkhovna Rada Ukrainy. ofitsijnyj veb-sajt*. Retrieved from http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52809 (accessed 01.09.2018).
14. Repets'kyj, V. M. (2007). *Mizhnarodne humanitarne pravo: pidruchnyk*. Kyiv.
15. *Ryms'kyj statut mizhnarodnoho kryminal'noho sudu* (17.07.1998). Mizhnarodnyj dokument. Retrieved from http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_588. (accessed 01.09.2018).

VIOLATIONS OF «REGIME OF SILENCE» AND THE RIGHT TO SELF-DEFENCE IN THE ARMED CONFLICT IN UKRAINE (CRIMINAL LEGAL ASPECTS)

K. Shunevych

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: katja.shunevich@gmail.com*

The issue of the political situation in the East of Ukraine today is extremely relevant because of the prolongation of the «conflict» escalation, the legal regime of the antiterrorist operation and the lack of Ukrainian control over certain territories, which, historically and geographically, from the point of view of international and national law, are the part of the territory of Ukraine.

In the article such categories as «war», «terrorism» and «armed conflict» are analyzed in order to determine which regime does operate in the East of Ukraine. The author concludes that the situation in such territories is characterized by the legal status of armed conflict, because of the fact that non-state armed forces – «LNR» and «DNR» – are conducting hostilities in the East of Ukraine. In addition to this, their purpose is an encroachment on territorial integrity of Ukraine by separating certain regions from the rest of the State.

Providing people with human rights and freedoms, in particular the possibility of the realization of the right to self-defence for people, who perform military duty in the ATO zone during the armed aggression in Ukraine, is rather controversial. The discussion arises because of the announcement by the military command of Ukraine in August 2017, of the risk of prosecution for violating the «silence regime», despite the open fire and the threat to life for people from the other side of the war barricades.

The author raises the issue of the priority of international treaties defining the fundamental human rights to ensure their life and safety, as well as the relevant provisions of the national legislation of Ukraine over certain international agreements that can potentially encroach on such values as life, health and safety. According to the author's opinion, the orders of the military command «... not to shoot» in order to «preserve» the «regime of silence» are not in conformity with the general principles of law, which are reflected in specific legal norms. Because of the fact, that in such a case, giving preferences to such international agreements raises the question of the possibility of the state to ensure a constitutional right to life and safety of ATO fighters, stipulated in Article 27 of the Ukrainian Constitution.

The author considers the question of how to «restrict» the right to self-defense of servicemen, the mechanism of implementation of this restriction and the question of criminal-legal qualification of acts, which main aim is protecting people from unlawful encroachments.

Keywords: self-defence, armistice regime, criminal liability, international obligation.

*Стаття: надійшла до редакції 05.10.2018
прийнята до друку 01.11.2018*